

## MASKIROVKA – ARTA ÎNȘELĂCIUNII À LA RUSSE –

Drd. Iulia BORISOV

Universitatea din București  
10.55535/GMR.2024.4.12

*Synonymous with disguise, camouflage, diversion and deception, maskirovka is a complex Russian cultural phenomenon, which has already reached the rank of doctrine. The Armed Forces of the Russian Federation have carried forward military theory, doctrine and thinking between the years after the collapse of the Soviet Union and the Russian political-military revival. It is also reflected in the increased importance of diversion in achieving military objectives. Maskirovka is culturally rooted in the Russian mentality and represents a significant component of Russian military operations. This paper aims to analyse the evolution of this phenomenon in Russia, from a military to a political concept, from the Second World War to the invasion of Ukraine in 2014, as well as its psychological implications. Once a means used to gain advantage on the battlefield, maskirovka is utilized in order to create ambiguity and uncertainty in the environment it operates on for freedom of action in achieving the military and political objectives of today's Russia.*

*Keywords: disinformation; influence; maskirovka; psychological operations; Russia;*

### INTRODUCERE

Influența rusă se bazează pe o tradiție dezvoltată, în timpul Războiului Rece, de către armată și serviciile Uniunii Sovietice. Face parte din istoria sa militară, deoarece, înainte de revoluție, exista deja o școală țaristă „de înșelăciune”, în care erau predate tehnicile de interferență și de acțiune asupra inamicului. Dacă această școală a fost dizolvată în timpul Revoluției, aceste principii au fost transpuse de Armata Roșie în Regulamentul său oficial din 1933. Valoarea strategică a influenței ruse a arătat, în mod constant, o capacitate de a provoca daune și de a altera, temporar sau permanent, gândirea indivizilor, percepțiile lor, emoțiile lor și elementele lor de comunicare în grupurile unde se manifestă astfel de efecte dăunătoare. Mecanismul este simplu, de utilizare a tuturor nivelurilor și surselor posibile de cunoaștere a comportamentului așa cum au fost studiate de marii psihologi ruși, pentru acțiuni militare și politico-militare, și, astfel, să acționeze asupra indivizilor și asupra grupurilor și ansamblurilor sociale pe care le alcătuiesc, contribuind, implicit, la succesul acțiunii. Influența este o parte integrantă a acțiunii, este o funcție strategică.

Doctrina rusă a influenței a evoluat semnificativ de la începutul secolului trecut. A însoțit revoluțiile ideologice, de la primii comuniști până la sfârșitul URSS, la revenirea unei noi atmosfere a Războiului Rece, cu o Rusie care revine la vechile constante de enclavizare și supremație. Recent, s-a confruntat în special cu apariția și, apoi, cu evoluția tehnologiei digitale, care i-au dat o nouă față, mai generalizată, mai difuză și, probabil, propice pentru țintele și victimele sale.

Occidentalii nu sunt, în general, conștienți de importanța sa. Ei o minimizează, o neglijează și le scapă dincolo de o simplă cunoaștere de suprafață (Smith, 1966, p. 30). Un impediment îl constituie și faptul că termenii rusești nu sunt ușor de tradus în engleză, franceză sau română. Cu toate acestea, mai mult decât o dificultate lingvistică, este o chestiune de diferență în cultură, în concepția lumii și a echilibrului sale. Contextul în care este implementat este, de asemenea, dificil de înțeles. El este copleșit de evaluarea constantă, aproape paranoică a Rusiei, a pericolului potențial pe care îl reprezintă grupurile sociale și indivizii care le compun, dușmani atât din exterior, cât și din interior.

În acest context, chiar dacă acest termen se referă mai întâi la activitățile și metodele de mascare și ascundere, acesta a îmbrățișat demult alte dimensiuni decât cea a camuflajului militar simplu (Hutchinson, 2004, p. 170). Cuvântul, în rusă, înseamnă literalmente „mascare”, ca în a acoperi ceva cu o mască, a deghiza

sau a camufla. În esență, este arta înșelăciunii à la russe. „*Pur și simplu este concepută pentru a ține adversarii permanent dezechilibrați*”, explică Lindley-French (2018) pe blogul său. Este un termen generic astăzi, care desemnează un concept „*complex, difuz, deși foarte bine structurat, recunoscut instituțional ca fiind finanțat oficial și planificat cu atenție*” (Smith, 1966, p. 32), pentru a constitui unul dintre principiile doctrinei ale statului. Astfel, în general, toate acțiunile rusești ar trebui ascunse cât mai mult posibil de inamic, fie el real sau potențial. Intenția unui comandant, a unui factor de decizie sau a unui alt lider trebuie întotdeauna mascată pentru a îmbunătăți șansele de surpriză. Și acest principiu vizează concomitent toate cele trei niveluri: strategic, tactic și operațional.

Dezbaterile din Rusia referitoare la acest fenomen s-au concentrat pe preponderența termenilor *obman* (înșelăciune), *voennaia hitrost* (viclenie militară) și *vvedenie v zabludenie* (inducere în eroare), ca sinonime pentru *maskirovka* (actualmente, într-o tendință de revenire la sensul său original, de ascundere sau camuflaj). Experții ruși au dezbătut relevanța termenului *maskirovka*. Teoreticienii subliniază că *maskirovka* (cu sensul de ascundere/acoperire) este o componentă a înșelăciunii (*obman*) și nu invers. Dezbaterile din Rusia susțin că termenul *maskirovka* este vag și grupează în mod illogic orice înșelăciune sub termenul rusesc pentru ascundere/acoperire. Acest lucru a translatat *maskirovka* înapoi, la sensul său inițial de ascundere/acoperire și la utilizarea unui termen mai adecvat pentru a cuprinde toate încercările de înșelăciune sub acest cuvânt. În esență, principiile și elementele generale ale *maskirovka* sunt păstrate, dar sub o terminologie mai potrivită sensului exhaustiv. Ca și *maskirovka*, *obman* este un termen umbrelă pentru înșelăciune. Odată cu anexarea Crimeei de către Federația Rusă, în 2014, *obman* înlocuiește *maskirovka* în demersul de a rămâne în conceptul rusesc acceptat în prezent al înșelăciunii (Thomas, 2011, pp. 113-116).

Înțelegerea de către Rusia a naturii războiului, ca și conceptualizarea înșelăciunii, au evoluat odată cu trecerea timpului. Denumit în mod obișnuit Doctrina Gherasimov sau „*războiul de noua generație*”, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse, generalul Valeri Gherasimov, și-a subliniat observațiile despre războiul modern în *Voenno-Promâšlennâi Kurier* (*Curierul militar-industrial*). Generalul Gherasimov, împreună cu alți teoreticieni militari ruși, au făcut câteva observații importante relevante pentru invazia rusă a Ucrainei. Gherasimov a observat că nu mai există o distincție clară între război și pace. Mai mult, în războiul modern, un accent sporit este pus pe războiul informațional și psihologic. În mod corespunzător, aceasta necesită utilizarea mijloacelor de putere nemilitare, împreună cu armata, dar are potențialul de a reduce puterea militară necesară (Gherasimov, 2016, p. 24; Bartles, 2016, pp. 30-31; Cekinov, Bogdanov, 2013, pp. 12, 16-17; Bērziņš, 2014, p. 5).

În războiul de nouă generație, instituțiile publice, mass-media, organizațiile religioase, instituțiile culturale, ONG-urile, mișcările publice, infractorii și diplomații sunt toate arme ale statului agresor. Toate aceste instituții ajută la războiul informațional și psihologic care slăbește statul țintă. *Obman* ajută la acest efort, deoarece aceste organizații folosesc dezinformarea pentru a ajuta la ascunderea operațiunilor militare și a efortului, în ansamblu (Cekinov, Bogdanov, 2013, pp. 17, 18, 20; Bērziņš, p. 5).

### INFLUENȚA PSIHOLAGICĂ RUSĂ ȘI MASKIROVKA DREPT STARE DE SPIRIT

De la paravanul de fum care mărește ceața războiului lui Clausewitz (1832), reinterpretat în special de Dragomiroff (1889), până la fumul informațional al rețelelor sociale de „*uzine de trol*”, *maskirovka* corespunde unui set codificat de procese menite să inducă în eroare, să semene confuzie, să ducă la oboseală și, dacă este posibil, să genereze disperarea dușmanilor. Astfel, este un instrument care face posibilă intervenția în conflicte sau în balanțele de putere, care le preced, asigurând, în același timp, o stabilitate a statului care își poate mobiliza, astfel, forțele fără ezitare. Acest sens larg constituie o formă de „*doctrină a falsității*” sau a adevărului relativ în termeni militari, politici sau diplomatici. Desigur, include toate metaforele vicleniei și ascunderii, negării și minciunilor, indiferent de dovezi (Glantz, 1989; 1992). Recurgem, astfel, la conținuturi a căror verificare este complexă și care depășesc simpla omisiune sau minciuna pentru a ne baza pe psihologie: dispersie, iluzie, paradoxuri logice, prejudecăți cognitive... De asemenea, include o ambiție de acțiune ținută de a introduce în oameni nu numai îndoială, ci și temere, frică și disperare, indiferent de consecințele pentru indivizi, grupurile sociale și ansamblurile pe care le compun.

*Maskirovka* este exercitată simultan la toate nivelurile (Smith, 1966), de la strategic la tactic sau operativ, și de către toți actorii implicați în organizarea statală rusă. Astfel, pătrunde în toate organele națiunii și a fost aplicată în societatea civilă sovietică, astăzi rusă. Nu mai este doar un fenomen militar, ci acoperă și domeniile apărării civile și ale securității interne, precum și anumite ramuri ale industriei, comerțului, agriculturii sau chiar ale producției artistice, culturale și digitale. Scopul este de a înșela constant adversarul real sau potențial, bazându-se pe toate procedurile de modificare a procesării informațiilor, dar și de a-l face pe inamic să greșească (Karankevici, 2006); este arta de a dezinforma, de a informa eronat, de a suprainforma, de a semăna îndoieli, de a satura abilitățile cognitive, modificând, astfel, certitudinile.

Astăzi, abordările sunt un amalgam de acțiuni atât active, cât și pasive, fizice, informaționale și cibernetice. Mai mult, putem observa o formă de similitudine între concepțiile rusești despre „războiul psihologic” (Ionov, 1994) și despre „lupta ideologică în timp de pace” cu „războiul informațional” purtat de Occident „împotriva dușmanilor săi, în general, și împotriva Rusiei, în special” (Prohojev, Turco, 1996). Acțiunea se desfășoară, pe de o parte, datorită rețelelor și mass-mediei, în știință, în educație, în gestionarea afacerilor publice, în cultură, în special cu falsificarea istoriei (Minic, 2021), dar și prin atacuri direcționate, precise și personalizate, pe de altă parte. Instrumentele capătă o nouă dimensiune odată cu apariția rețelelor sociale, a serverelor de știri și a băncilor publice de date, cu „trotli” și instrumente cibernetice cognitive (*maskirovka* digitală).

*Maskirovka* vizează mai întâi cultura occidentală și întreaga societate prin încercarea de a coborî asupra indivizilor și de a influența sau recoda conștiința de masă, de exemplu pentru a transforma patriotismul în colaboraționism. Intenția coboară, apoi, la elite, la liderii comunităților, apoi angajați, apoi drept lideri de opinie sau agenți de amplificare. Această procedură este similară cu „angajamentele cheie ale liderului” sau „acțiunile locale ale liderului” din doctrina occidentală, fără a fi limitată de granițe morale. În cele din urmă, se pot ajunge la grupuri mici, iar indivizii înșiși pot face obiectul unor acțiuni vizate prin „control reflexiv” (Thomas, 2016). Atacurile care vizează individul exploatează caracteristicile sale dobândite sau înnăscute, slăbiciunile și preferințele sale, pentru a acționa asupra comportamentului său ca agent sau a capacității sale de a comanda în context. Astfel, se pot modifica, în sens ascendent, sistemele sau instituțiile la care contribuie. Se acționează la toate nivelurile și în ambele direcții. Astfel, se schimbă coerența dintre lideri și agenții pe care îi comandă sau cetățenii pe care îi reprezintă, între entitățile sociale și cei care le compun.

### Dezinformarea

*Dezinformația* (cu sensul literal de „informație eronată”) este exemplul unei tehnici de influență utilizată pe scară largă de Uniunea Sovietică în timpul Războiului Rece și preluată de serviciile actuale, contribuind la *maskirovka*. Aceasta constă în diseminarea sistematică a informațiilor false pentru a anula informațiile relevante care nu au putut fi ascunse (Schultz, Godson, 1984).

Prima strategie este de a ascunde informațiile. Ascunderea este una dintre principalele forme de dezinformare. Aceasta implică proceduri pentru reducerea capacității de a detecta posibile semne revelatoare ale acțiunii sau pregătirea acestora: trupe, echipamente, indicii strategice etc. Se recurge la utilizarea directă a camuflajelor, hangarelor, copertinelor, pânzelor de camuflaj, paravanelor, pentru a ascunde staționarea și absența staționării, a armării sau a plasării vehiculelor,

navelor, aeronavelor... Construcția echipamentelor sensibile sau depozitarea acestora poate fi astfel realizată, de exemplu, în fabrici de automobile, magazine agricole sau centrale energetice.

A doua strategie este cea a imitației. Se bazează pe desfășurarea vizibilă a obiectelor false. Utilizarea modelelor detașabile sau pneumatice, a părților intacte ale echipamentelor deteriorate pe rame din lemn, desene care imită realitatea sau picturi perturbatoare („*kamufliaj*”), momeli și manechine, a fost frecvent aplicată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar exemple pot fi găsite și în conflictele recente, în Siria, în Crimeea și, la modul extins, în porturile maritime strategice, prin poduri folosite drept momeală sau în construcția de fabrici sau chiar pe aerodromuri neutilizate. Alături de imitația pasivă, simularea are o latură activă. Aceasta constă în crearea de semne identificabile de activitate pentru a distra atenția și a crește eficacitatea ascunderii. Există exemple de plasamente antiaeriene sau de artilerie fictive, mișcări de trupe și convoaie false etc. (Smith, 1966).

A treia strategie constă în camuflarea informațiilor relevante sufocate în ceea ce nu este. Scopul este de a multiplica informațiile globale prin saturarea canalelor de comunicare cibernetică ale mașinilor sau a celor biologice atenționale ale indivizilor, semănând, astfel, confuzie cognitivă.

Abordarea globală a demonstrat abilități remarcabile de a combina acțiunea militară, la toate nivelurile și în toate domeniile, cu acțiunea non-militară. Acest lucru poate fi văzut în special în utilizarea instrumentelor cibernetice moderne și în constituirea unor corpuri reale de specialiști. Dar, dincolo de această globalitate a actorilor, *maskirovka* este ea însăși un fenomen globalizat. Ea manipulează percepțiile, credințele și percepțiile prin dezinformarea tuturor. Capătă un aspect global, cronic și generalizat pentru întregul corp social. Și nu se oprește aici, deoarece este însoțită de o acțiune specifică asupra indivizilor: supravegherea și posibila discreditare a purtătorilor de informații, discreditarea celor care o analizează, promovarea purtătorilor de știri false, cultura „*idioților utili*” etc. Practica apelează adesea la asocierea criticii publice sau a umorului peiorativ cu amenințarea.

Această direcționare constituie în sine o metodă veritabilă de aplicare a „*culturii dosarelor*”, ilustrată prin discreditarea personalizată a adversarilor sau globalizată a grupurilor reprezentate de liderii lor.

### Demoralizarea

*Demoralizația* (literalmente, tehnica „*demoralizării*”) este o procedură care a fost folosită de serviciile rusești pentru a provoca un sindrom depresiv sau suferință psihologică și pentru a propune o strategie alternativă din care o persoană, un grup sau un stat nu se poate sustrage sau nu poate răspunde favorabil, cu excepția

riscului de a menține o stare pernicioasă. Pentru victimă, nu contează care este soluția, atât timp cât amenințarea sau conflictul psihic încetează.

Dacă această procedură vizează indivizi, se adresează, totodată, și grupurilor pe care le alcătuiesc și, prin urmare, liderilor acestor grupuri, care se găsesc în poziția de a opri suferința. Tehnica extinsă la statele adversare face parte din arsenalul artei militare (*teoriia voennogo iskusstva*), ca fiind „*teoria și practica pregătirii și conducerii armatei și operațiunilor [...], precum și utilizarea măsurilor «non-militare» și a acțiunilor indirecte și a altor forme utile luptei*” (Cekinov, Bogdanov, 2015, p. 24). În acest context, impactul psihologic este considerat un instrument strategic major de influență, iar demoralizarea este inclusă în arta războiului extinsă la orice mijloace indirecte care contribuie la succes (Ib., p. 9). Demoralizarea poate fi considerată ca o pregătire a adversarilor, grupuri și indivizi, pentru supunere și acceptarea alternativelor favorabile Rusiei.

La fel ca *dezinformația*, *demoralizarea* interesează toate organele statului și instituțiile sale de comunicare publică. Pe lângă utilizarea neadevărurilor și a tuturor mijloacelor de influență psihosocială, există mijloace „*psihotronice*” și „*psihotrope*” în materie psihologică (Vorobiov, Kiselev, 2006). Primele corespund acțiunilor și tehnicilor care implică acțiuni umane directe. Acesta este cazul influencer-ilor, actorilor acțiunilor relaționale, proiectanților de dispozitive tehnice vizate și adaptate, cum ar fi programe de calculator sau producții video etc. Cealaltă categorie de mijloace concentrează acțiunile indirecte ale inducției neuropsihologice sau neurologice, având o acțiune directă asupra creierului și, în consecință, asupra moralului. Acesta este cazul consumului de droguri, al anumitor medicamente psihotrope sau narcotice, al emisiilor electromagnetice, controlului unor spații delimitate chimice, sonore sau luminoase, care provoacă tulburări de sănătate mintală tranzitorii sau cronice [un exemplu este sindromul Havana (Verma et al., 2019)].

Soluția propusă, deși parțială, este o alternativă favorabilă pentru Rusia. Poate lua aspectul unei înfrângerii, al unei supuneri sau al unei compromiteri care se deschide ulterior spre șantaj. Lumea occidentală înțelege doar cu dificultate că autorii pot depăși limitele etice și observă, dezarmați, că toate consecințele asupra sănătății mintale a oamenilor nu intră în ecuația consecințelor dezastruoase: resemnare, fugă, consum de droguri, alcoolism, melancolie, sinucidere, violență, tulburări de personalitate induse.

### Maskirovka digitală

„*Maskirovka digitală*” este aplicarea doctrinei în lumea cibernetică. Procedul constă în utilizarea uzinelor de trol pentru a invada rețelele și sistemele de difuzare pe internet și pentru a identifica defectele sistemelor în vederea exploatarea

punctelor slabe ale utilizării tehnice sau psihologice. Spațiul digital este considerat ca orice flux de informații și, prin urmare, un mijloc de obținere a unui avantaj strategic real sau potențial. Principiile *maskirovka* sunt aplicate pe scară largă în spațiul cibernetic (Bagge, 2019) cu atâta ușurință, întrucât manipulările sunt ușor de implementat, dificil de localizat și, în cazul localizării, întotdeauna prea târziu.

Pe de o parte, o saturație a informațiilor este practică pentru dezinformare și, pe de altă parte, direcționarea persoanelor sau a instituțiilor permite crearea de „*dosare*” individuale, pe baza istoricului de consultare a site-urilor și a obiceiurilor de cumpărături, intruziunea echipamentelor personale, coruperea și montajul fișierelor, reale sau inventate, cu postare pe rețele sau sub amenințarea compromiterii judiciare. O multitudine de paravane non-geolocabile sau slab localizate sunt răspândite pe internet de trol, cu conturi false sau conturi falsificate, pentru a influența fie la nivel global, fie într-un mod țintit sau pentru a implementa operațiuni de influență psihologică.

Site-urile de informații false sau site-urile reale deturnate, mărturiile false, teoriile false sau teoriile fragmentare sunt, astfel, puse online, în special prin intermediul rețelelor sociale, după analizarea obiceiurilor de utilizare a internetului. Acesta este cazul listelor de cluburi de gândire, syndicate sau partide politice, asociații neguvernamentale, organizații caritabile sau pentru apărarea marilor cauze etc. Construcția de pagini de internet false, perfect imitate, încearcă să înșele utilizatorii în timp ce îi manipulează. Trebuie menționat un aspect în intervenția trolilor sau a agenților specializați pentru modificarea anonimă sau sub identitate falsă a informațiilor din bazele de date mari pe care se bazează sistemele de generare a conținutului.

În cele din urmă, conținutul lucrat într-un mod semnificativ emoțional este folosit pentru a răspândi, într-un mod viral, informații încapsulate. Principiul constă în utilizarea unei motivații pentru diseminarea spontană (virală) a mesajelor marcate emoțional (Berger, Milkman, 2012, pp. 192–205) pentru a asocia părți vizate de informații cu acestea, ca parte a strategiei de control reflexiv. Sursa informațiilor poate fi militară, de exemplu, soldați sau mercenari ruși care postează fotografii, videoclipuri sau texte pe rețelele de socializare sau *boots* care pot transmite imagini, filme sau texte sintetice generate de inteligența artificială/IA. Dinamica poate fi orchestrată de relee, dar spontaneitatea „*idiotilor utili*” este suficientă pentru această răspândire pe scară largă.

În toate cazurile, există o convergență a acțiunilor care modifică gândirea structurată și a celor care manipulează emoțiile (Charquero-Ballester et al., 2023), cum ar fi prin utilizarea neadevărurilor, a jumătăților de adevăr sau a informațiilor înșelătoare cu o dimensiune emoțională marcată (Wunder, 2022, pp. 7/1-7/5).

*Maskirovka* este, în primul rând, o stare de spirit. Face parte din raționamentul spontan al rușilor și se aplică tuturor nivelurilor de organizare a statului, a diplomației și a armatei sale, pe plan strategic, tactic sau operațional (Smith, 1966).

Această stare de spirit se manifestă în toate ramurile sau serviciile Forțelor Armate rusești și, în mod extins, în cele ale statului. În ceea ce privește unitățile tactice de pe terenul conflictelor, se aplică și la toate nivelurile forțelor aeriene, apărării antiaeriene, polițiștilor de frontieră, serviciilor de informații și ordine publică.

Astfel, orice *maskirovka* trebuie să fie persistentă, indiferent de dificultate sau de aspectul discutabil și chiar în cazul descoperirii sau conștientizării de către inamic. Evoluția trebuie să fie lentă, aproape insensibilă și să conducă adversarul sau victima la estimări incorecte, la idei false sau la disperare, supunere sau abandon. Trebuie să fie plauzibilă, adică adversarul sau victima trebuie să poată crede ceea ce i se prezintă sau să mențină o îndoială rațională. *Maskirovka* trebuie să se amestece cu mediul real sau virtual, cu fundalul fizic sau digital și să prezinte informații plauzibile sau ambigue. Trebuie să fie variată, nerepetitivă sau cât mai puțin posibilă și, dacă este necesar, să prezinte diferențe vizibile. Scopul nu este de a fi reperată prin analize statistice sau prin sesizarea unor caracteristici comune care facilitează identificarea sau anticiparea prin regularitate sau previzibilitate. În cele din urmă, se aplică principiul continuității, la nivel geografic, în desfășurarea și temporalitatea lentă a acțiunilor, prin instalarea unei forme de cronicitate disperată, situând orice acțiune punctuală într-o mișcare de fundal multidimensională.

Prin urmare, doctrina înscrie orice operațiune într-o ierarhie atent definită și structurată a stării de spirit a *maskirovkăi* în gândirea militară rusă sau, cel puțin, a armatei ruse. Cei care nu-i respectă spiritul sunt complici ai inamicului real sau potențial sau, cel puțin, cetățeni răi și trebuie discreditați, chiar pedepsiți.

## REPERE ISTORICE MARCATE DE MASKIROVKA

Istoricii au urmărit strategia încă din 1380, când cneazul Dmitri Donskoi și 50.000 de soldați ruși au învins 150.000 de războinici mongoli ai Hoardei de Aur în bătălia de la Kulikovo. Oamenii lui Donskoi au obținut victoria datorită unui atac surpriză al unui regiment de soldați ascuns într-o pădure din apropiere.

*Maskirovka* i-a ajutat pe sovietici să obțină mari victorii de mai multe ori în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial și de atunci a fost stabilită ca un principiu general care s-a dovedit și care trebuie dezvoltată ca o adevărată specialitate în acțiunile de apărare și securitate. Astfel, dacă *maskirovka* este, în primul rând,

un sprijin activ pentru operațiunile militare, nu se mai limitează la domeniul armatei, ci se manifestă atât ca o stare de spirit, cât și ca o activitate permanentă, într-o orientare clar aplicată a războiului hibrid și a unei stări defensive.

## Bătălia de la Kursk

Desfășurată între 5 iulie și 23 august 1943, această bătălie a fost ultima acțiune ofensivă de tip *blitzkrieg* de pe frontul de răsărit al celui de-Al Doilea Război Mondial. Importanța *maskirovkăi* în operațiunile militare sovietice a crescut pe măsură ce armata sovietică a început operațiunile ofensive de reluare a teritoriului rus (Armstrong, 1988, p.5). *Maskirovka* a ascuns mișcarea și gruparea formațiunilor sovietice pentru contraofensivă. Mai exact, bătălia de la Kursk a ilustrat eficiența *maskirovkăi* sovieticilor. Disimularea atent planificată și executată de sovietici a anihilat efectiv orice șansă pe care armata germană ar fi avut-o pentru a recâștiga ofensiva în Rusia. În pregătirea bătăliei, sovieticii au folosit o serie de principii de *maskirovka* pentru a asigura secretul pregătirilor și intențiilor lor. Ofensiva de la Kursk a folosit, în principal, *maskirovka* pentru a ascunde mișcarea, organizarea și gruparea forțelor sovietice de formațiunile germane de cercetași (Armstrong, 1988, pp. 5-6; Simms, 2003, p. 8).

*Maskirovka* sovietică din timpul bătăliei de la Kursk a avut succes, deoarece sovieticii au luat în considerare cu atenție efectul pe care încercau să-l obțină, au planificat înșelăciunea în detaliu și au folosit resursele disponibile în mod corespunzător. Analiza capacităților armatei germane a informat sovieticii despre ceea ce era necesar pentru o înșelăciune cu succes. Armata Sovietică a înțeles colectarea, metodele, sistemele și capacitățile de informații germane. În planificarea înșelăciunii, sovieticii au fost capabili să se asigure că metodele folosite erau capabile să evite detectarea germană. Armata germană a reușit să detecteze unitățile implicate în apărarea Kurskului, dar nu a reușit să identifice pozițiile defensive ascunse ale Frontului stepei cu privire la adevărata amploare a concentrării forțelor sovietice aranjate în profunzime (Armstrong, pp. 26-27; Glantz and House, 1999, p. 74; Showalter, 2013, p. 66).

Ulterior, de-a lungul războiului, înșelăciunile militare sovietice au devenit din ce în ce mai sofisticate și eficiente datorită practicii repetate. Armata Sovietică a învățat, prin repetiție, importanța controlului centralizat și a planificării atente pentru a se folosi cu succes de *maskirovka*. Practica a dovedit că execuția necesită ca pozițiile false să fie animate cu cel puțin zece la sută din trupe și echipamente reale (Armstrong, p. 16). Sovieticii au continuat aceste lecții în restul războiului pentru a obține efecte surpriză în timpul altor operațiuni majore.

### Criza rachetelor din Cuba

Criza rachetelor din Cuba a fost o confruntare între Uniunea Sovietică și Statele Unite în legătură cu rachetele nucleare sovietice din Cuba. Criza a început la 14 octombrie 1962 și a durat 38 de zile, până la 20 noiembrie 1962. Această criză a fost privită ca fiind momentul când Războiul Rece a fost foarte aproape să devină război nuclear și să se transforme în Al Treilea Război Mondial.

Tentativele de înșelăciune din timpul crizei rachetelor din Cuba se remarcă atât prin asemănări, cât și prin diferențe notabile cu acțiunile de înșelăciune din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Criza rachetelor din Cuba indică un accent continuu pe folosirea disimulării și o importanță crescută a dezinformării. În acest fel, sovieticii au folosit *maskirovka* pentru a ascunde intenții similare celor din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. *Maskirovka* din timpul crizei rachetelor din Cuba a fost diferită de aplicarea sa în cel de-Al Doilea Război Mondial, cu un accent sporit acordat dezinformării tactice, operaționale și strategice.

Încercând să ascundă concentrarea de forțe nucleare, armata sovietică a folosit ascunderea tactică. Acest aspect a fost relevat prin acoperirea trupelor și a echipamentelor de pe navele îmbarcate în Cuba, prin acțiunile întreprinse în porturile de debarcare și de a ascunde rachetele balistice cu rază scurtă și medie de acțiune din Cuba. Succesul tentativelor sovietice de ascundere s-a cuantificat și în numărul mare de personal militar sovietic mutat în Cuba, în mare parte nedetectat de armata SUA și de CIA<sup>1</sup> (Hansen, 2022, p. 54; McCone, 1992, pp. 19-20; Gribkov, Smith, 1994, pp. 27-28). Totuși, încercările de acoperire nu au reușit să ascundă locul rachetelor sol-aer folosit pentru protejarea rachetelor balistice și a rampelor de lansare asociate. În plus, rachetele nucleare, odată ajunse în Cuba, aveau o acoperire inadecvată. Această lipsă a dus la detectarea de către serviciul de cercetare aeriană militară al SUA a rachetelor sol-aer și a rampelor de lansare pe care le apărau. Concentrarea mare de rachete sol-aer a contribuit la zădărnicierea înșelăciunii (Absher, 2009, pp. 29-31).

Totodată, criza rachetelor din Cuba a etalat o *maskirovka* tactică, operațională și strategică sub forma sa a dezinformării. Din punct de vedere strategic, diplomații și liderii politici sovietici au făcut declarații false care au încercat să inducă în eroare liderii politici din Statele Unite cu privire la natura intențiilor sovietice în Cuba. Denumirea inteligentă a operațiunii militare și folosirea de către serviciile de informații sovietice a disidenților cubanezi reprezintă utilizarea operațională a dezinformării pentru a induce în eroare. În cele din urmă, dezinformarea tactică

<sup>1</sup> Sovieticii au reușit să infiltreze peste 40.000 de soldați și personal implicat în concentrarea de rachete balistice. În lunile premergătoare crizei, Agenția Centrală de Informații a estimat că doar 4.000-6.000 de angajați sovietici se aflau în Cuba (N.A.).

a armatei sovietice a propriilor trupe a asigurat succesul nedivulgării de informații despre planurile militare din partea efectivelor rusești.

*Maskirovka* sovietică a eșuat, în cele din urmă, în timpul crizei rachetelor din numeroase motive. În primul rând, sovieticii și cubanezii nu au reușit să ascundă locurile de lansare a rachetelor. În al doilea rând, sovieticii și cubanezii nu au reușit să ascundă în mod corespunzător rachetele balistice. Ultimul factor care a contribuit la eșecul acestei *maskirovka* a fost suspiciunea. Oficialii guvernului SUA nu au avut încredere în sovietici sau nu au crezut în narativul sau mesajele lor. Lipsa de încredere pe care guvernul SUA a manifestat-o față de sovietici a făcut orice declarație suspectă și deschisă spre analiză și verificare (Alsop, Bartlett, 1988, p. 69).

### Invazia Cehoslovaciei

*Invazia Cehoslovaciei*, oficial *Operațiunea Dunărea*, a fost ocuparea Republicii Socialiste Cehoslovace de către forțe armate din cinci state membre în Pactul de la Varșovia – Uniunea Sovietică, R.P. Bulgaria, R.P. Ungară, Republica Democrată Germană și R.P. Polonă – în noaptea de 20-21 august 1968. Aproximativ 250.000 de soldați au ocupat atunci Cehoslovacia. Invazia Cehoslovaciei a pus capăt reformelor inițiate de Alexander Dubček în Primăvara de la Praga.

Uniunea Sovietică a folosit o serie de principii ale *maskirovkăi* pentru a-și atinge obiectivele în Cehoslovacia. Dezinformarea a alimentat frica populară existentă, a direcționat greșit activele militare cehoslovace și a creat o prezumție falsă pentru introducerea trupelor sovietice în țară. Un depozit secret de arme simulat a oferit dovezi care au făcut ca întreaga campanie sovietică de dezinformare să fie credibilă. În cele din urmă, utilizarea de către sovietici a demonstrației, sub formă de exerciții militare, a desensibilizat guvernul și populația cehoslovacă cu privire la adevăratele intenții ale forțelor sovietice. Combinația acestor factori a permis sovieticilor să surprindă atât Cehoslovacia, cât și guvernele occidentale cu invazia. Intențiile sovietice au devenit clare odată ce Cehoslovacia a ajuns sub controlul total al Uniunii Sovietice.

Similară tentativelor sovietice din timpul crizei rachetelor din Cuba, intervenția sovietică în Cehoslovacia a demonstrat o tendință continuă, care a cuplat atât înșelăciunea militară, cât și pe cea diplomatică. La nivel tactic și operațional, sovieticii au folosit dezinformarea combinată cu simulări, în încercarea de a influența opinia publică din Cehoslovacia. Simulările militare sub formă de manevre și exerciții au postulat forțele militare sovietice pentru intervenție. Aceste manevre și exerciții au desensibilizat în continuare populația Cehoslovacă și au eliminat armata cehoslovacă ca un obstacol pentru intervenție. În plus, manevrele au înșelat strategic guvernele occidentale cu privire la ceea ce se întâmpla în Cehoslovacia.

Din punct de vedere strategic, aparatul politic sovietic a folosit în continuare dezinformarea în timpul invaziei lor, în încercarea de a ascunde ceea ce se întâmpla cu adevărat în Cehoslovacia. Declarațiile că sovieticii au fost invitați în Cehoslovacia de către lideri politici lipsiți de drepturi au direcționat greșit națiunile occidentale despre ceea ce se desfășura cu adevărat în Cehoslovacia și au oferit un temei credibil poporului cehoslovac.

### Invazia Ucrainei

Invazia de la 24 februarie 2022 constituie o escaladare a războiului ruso-ucrainean început în 2014, în urma anexării Crimeii din februarie-martie 2014 de către Federația Rusă. Cel mai mare conflict din Europa de la Al Doilea Război Mondial a provocat deja sute de mii de victime militare și zeci de mii de victime civile ucrainene.

Conflictul continuu din Ucraina subliniază importanța sporită a fenomenului *obman* în operațiunile militare rusești. Invazia rusă a Ucrainei și anexarea Crimeii au demonstrat continuitatea dintre *maskirovka* și *obman* sub formă de ascundere, simulare, demonstrații și dezinformare. Conflictul continuă să expună modul în care aplicarea rusească a principiului *obman* s-a schimbat față de versiunile sale anterioare în cel de-Al Doilea Război Mondial, criza rachetelor din Cuba și intervenția în Cehoslovacia. Invazia Ucrainei este martoră la o schimbare a înșelăciunii rusești. Negarea plauzibilă a evenimentelor care au avut loc a înlocuit ascunderea fizică a forțelor.

O diferență semnificativă între tentativele anterioare de înșelăciune și cele din Ucraina o reprezintă utilizarea sporită a dezinformării de către Rusia față de alte forme de înșelăciune. Dezinformarea constituie piatra de temelie a fenomenului *obman* în Ucraina. Este notabil faptul că majoritatea dezinformărilor care au loc în Ucraina sunt executate în întregul guvern rus. Liderii politici ruși, mass-media de stat, trolii de pe rețelele sociale controlate de guvern și agenții guvernamentale sunt folosiți pentru a răspândi informații false și pentru a crea narative false în jurul evenimentelor care se desfășoară. Amploarea acestor acțiuni eclipsează eforturile diplomatice și ale serviciilor de informații utilizate în timpul bătăliei de la Kursk, crizei rachetelor și invaziei din Cehoslovacia.

Dincolo de întreaga utilizare a dezinformării de către guvern, Forțele Armate ale Federației Ruse și-au concentrat eforturile de înșelăciune prin simulări și demonstrații. Angajarea „omuleților verzi”, soldați ruși mascați și în uniforme verzi nemarcate, a constituit o simulare tactică și operațională a forțelor partizane locale. Din punct de vedere operațional, demonstrațiile de-a lungul frontierei ucrainene ale forțelor militare ruse au ajutat la fixarea atenției Ucrainei departe de Crimeea. Acoperirea a avut loc la nivel tactic pentru a infiltra soldații ruși în Ucraina.

Dincolo de aceasta, ascunderea a ajutat la protecția forței și supraviețuirea pe câmpul de luptă, dar nu a jucat un rol atât de mare ca în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial sau al crizei rachetelor din Cuba.

## CONCLUZII

*Maskirovka* nu mai este o veche practică pre-sovietică pe care comuniștii au dezvoltat-o ca o teorie a camuflajului militar rus. Este o stare de spirit care, astăzi, traversează activitățile militare, politice și diplomatice, într-o cultură de acțiune a unei Rusii sfâșiate între neîncrederea față de inamicii din exterior și stăpânirea celor din interior. A fost îmbogățită prin dezinformare, demoralizare și tehnici de manipulare și control și a fost recent amplificată de puterea instrumentelor digitale.

*Maskirovka* este concepută în domeniul războiului psihologic, în conformitate cu cunoștințele și liniile directe ale marii tradiții psihologice rusești. Puține lucrări sunt traduse, primele, în special despre comportamentism, au fost rescrise de occidentali, în același timp în care universitățile și centrele de psihologie rusești se autoenclavizau. În afară de cucerirea spațiului, care este un domeniu particular de colaborare cu Occidentul, se știe puțin despre psihologia rusă recentă, nici fundamentală, nici aplicată indivizilor sau grupurilor mici și colectivelor, nici despre experimentele sistemice sociale.

Scrierile analiștilor dezvăluie totuși mai multe caracteristici. Astfel, spre deosebire de lucrările militare vestice, care sunt axate pe științele sociale și politice, practica rusă combină toate dimensiunile acțiunii umane și a acțiunii asupra oamenilor. Ea acordă o mare importanță biologiei, neuroștiinței, psihologiei, dar și fizicii și radiațiilor. Metoda este globală, asociind acțiuni de sus în jos, la nivel social pentru efectele asupra individului, și de jos în sus, concentrându-se asupra individului pentru efectele asupra grupurilor umane, toate acestea fiind într-o buclă continuă și concepute drept complementare.

O altă caracteristică este insensibilitatea actorilor față de soarta țintelor, deși este adesea fatală. Moralitatea nu are nimic de-a face cu cazul de aici, cu excepția intereselor Rusiei. Acțiunea este, de asemenea, adesea declanșată, condusă, apoi abandonată, atunci când devine eficientă și și-a atins scopul. Dezarmarea morală, surpriza repetată, uimirea continuă a țărilor democratice sunt unele dintre slăbiciunile constant exploatate. De fiecare dată, inimaginabilul uimește victimele, care sunt mereu surprinse. Cultura lentorii, a puterii potențiale, este o altă caracteristică izbitoare a *maskirovkăi*. Este făcută să dureze prin înscrierea în conștiința unei eternități a Rusiei.

## BIBLIOGRAFIE:

1. Absher, K.M. (2009). *Mind-Sets and Missiles: A First Hand Account of the Cuban Missile Crisis*. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub935.pdf>, accesat la 9 august 2024.
2. Alsop, S., Bartlett, Ch. (1988). "Eyeball to Eyeball". În *The Cuban Missile Crisis*, ed. Robert A. Divine. New York, NY: Markus Weiner Publishing.
3. Armstrong, R.N. (1988). *Soviet Operational Deception: The Red Cloak*. Fort Leavenworth KS: Combat Studies Institute.
4. Bartles, Ch. K. (2016). "Getting Gerasimov Right". În *Military Review* (ianuarie-februarie), pp. 30-38.
5. Berger, J., Milkman, K.L. (2012). "What Makes Online Content Viral?". În *Journal of Marketing Research*, vol. 49, nr. 2, pp.1920205.
6. Bērziņš, J.. (2014). *Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy*. Riga, Latvia: National Defense Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research.
7. Charquero-Ballester, M., Walter, J.G., Sletten-Rybner, A., Nissen, I.A., Enevoldsen, K.C.&Bechmann, A. (2023). "Emotional landscapes of misinformation spread". Helsinki: NORdic observatory for digital media and information DISorders (NORDIS) reports.
8. Cekinov, S.G., Bogdanov, S.A. (2011). "Strategy of Indirect Approach: Its Impact on Modern Warfare". *Voennaia Mâsli*, vol. 20, nr. 3. pp. 9-15.
9. Cekinov, S.G., Bogdanov, S.A. (2015). "The Development of Modern Military Art from the Vantage Point of Systemology". *Voennaia Mâsli*, vol. 24, nr. 11, pp. 22-28.
10. Cekinov, S.G., Bogdanov, S.A. (2013). "The Nature and Content of a New-Generation War". *Voennaia Mâsli*, vol. 10, nr. 4, pp. 12-23, [http://www.eastviewpress.com/Files/MT\\_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE\\_No.4\\_2013.pdf](http://www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf), accesat la 10 octombrie 2024.
11. Clausewitz (von), C. (1832). *Vom Kriege*. Berlin: F. Dümmler. Traduction Naville, D. (1998). *De la guerre*. Paris: Éditions de Minuit.
12. Dragomiroff, M. (1889). *Principes essentiels pour la conduite de la guerre - Clausewitz commenté*. Paris: L. Baudoin et Cie.
13. Gherasimov, V. (2016). "The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations". În *Military Review* (ianuarie-februarie), pp. 23-29.
14. Glantz, D. (1989). *Soviet Military Deception in the Second World War*. London: Routledge.
15. Glantz, D. (1992). *The Military Strategy of the Soviet Union: A History*. London: F. Cass.
16. Glantz, D.M., House, J.M. (1999). *The Battle of Kursk*. Lawrence, KS: University Press of Kansas.
17. Gribkov, A.I., Smith, W.Y. (1994). *Operation Anadyr: U.S. and Soviet Generals Recount the Cuban Missile Crisis*. Chicago: edition q.
18. Hutchinson, W. (2004). "The Influence of Maskirovka on Contemporary Western Deception Theory". În A. Jones (Ed.) *Proceedings of the 3rd European Conference on Information Warfare and Security*. Reading (United Kingdom): Academic Conferences Ltd, pp. 165-174.
19. Hansen, J.H. (2002). "Soviet Deception in the Cuban Missile Crisis". *Studies in Intelligence*, 46, nr. 1, pp. 49-58.
20. Ionov, M.D. (1994). „Psikhologiceskie aspektî upravleniia protivnikom v antagonisticeskih konfliktah (refleksivnoe upravlenie)”. *Prikladnaia ergonomika*, nr. 1, pp. 44-45.
21. Karankevici, V.I. (2006). „Kak naucitsa obmanâvat protivnika”. *Voennaia Mâsli*, vol. 15, nr. 9.
22. Lindley-French, J. (5 aprilie 2018). "Skrripal: Countering (Again) Strategic Maskirovka", <https://lindleyfrench.blogspot.com/search?q=maskirovka>, accesat la 10 octombrie 2024.
23. McCone, J.A. (1992). *CIA Documents on the Cuban Missile Crisis*. Edited by Mary S. McAuliffe, pp. 19-20. Washington DC: Central Intelligence Agency.
24. Minic, D. (2021). *La guerre informationnelle psychologique dans la pensée militaire russe et ses applications en Ukraine et en Syrie*. Annuaire français de relations internationales. Paris: Éditions Panthéon-Assas, vol. 22, pp. 523-533.
25. Prohojev, A.A., Turko, N.I. (17 februarie 1996). "Osnovi informacionnoi voini". Proceedings of the first conference on Systems Analysis on the Threshold of the 21<sup>st</sup> Century: Theory and Practice, Moscow (Russia), pp. 250-258.
26. Schultz, R.H, Godson, R. (1984). *Dezinformatsia: Active Measures in Soviet Strategy*. New-York: Pergamon.
27. Simms, B.R. (2003). "Analysis of the Battle of Kursk". *Armor: Mounted Maneuver Journal* (martie-aprilie), pp. 7-12.
28. Smith, C.L. (1966). "Soviet Maskirovka". În *Air Power Journal*, vol. 2, nr. 1, pp. 28-39.
29. Showalter, D.E. (2013). *Armor and Blood: The Battle of Kursk, the Turning Point of World War II*. New York, NY: Random House.
30. Thomas, T. (2016). "Russia's 21st century information war: working to undermine and destabilize populations". În *Defence Strategic Communications*, Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, vol. 1, pp. 16-25.
31. Thomas, T.L. (2011). *Recasting the Red Star*. Fort Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office.
32. Verma, R., Swanson, R.L., Parker, D., Ould Ismail, A.A., Shinohara, R.T.& Alappatt, J.A., Doshi, J., Davatzikos, C., Gallaway, M., Duda, D., Chen, H.I., Kim, J.J., Gur, R.C., Wolf, R.L., Grady, M.S., Hampton, S., Diaz-Arrastia, R., Smith, D.H. (2019). "Neuroimaging Findings in US Government Personnel with Possible Exposure to Directional Phenomena in Havana, Cuba". În *Journal of the American Medical Association*, vol. 322, seria 322, nr. 4, pp. 336-347.
33. Vorobiov, I.N., Kiselev, V.A. (2006). "Strateggia neprâmâh deistvii v novom oblike". *Voennaia Mâsli*, vol. 16, nr. 9.
34. Wunder, M. (2022). "Narratives overwhele the world". În B. Claverie, B. Prébot, N. Buchler, F. du Cluzel (eds.). *Cognitive Warfare: The Future of Cognitive Dominance*. NATO Collaboration Support Office, pp. 7/1-7/5.